

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א

פרשת תרומה

פרשת זכור
ז' אדר תשפ"א

על ידי כיוון פני הכרובים ועל ידי כיוון פרישת כנפיהם. הפניית פני הכרובים איש אל אחיו, וכנפיהם הסוככים על כלל העדה השומרת את התורה, מהווים סמל ל**מצוות שבין אדם לחברו**, שיש לקיימן הן במחשבה והן במעשה. והפניית פני הכרובים אל הכפורת השומרת על התורה, וכנפיהם הפרושים למעלה לעבר כבוד ה', מהווים סמל ל**מצוות שבין אדם למקום**, שיש לקיימן הן במחשבה והן במעשה. מכאן שהארון עם כפורת הכרובים שעליו, מסמל את נתינת הדעת למלוא משמעותה של התורה האלקית השמורה בארון, תורה בקיומה הטהור והמושלם ביותר.

כותב רש"י (בפסוק יח):
כרבים. דמות פרצוף תינוק להם:

המקור נמצא במסכת **סוכה** (הב) [וכן מובא בחגיגה יג,ב]:
ומאי כרוב? אמר רבי אבהו: כרביא, [כמו תינוק], שכן בבבל קורין לינוקא "רביא". [ופני הכרוב הם כפני תינוק].

אמר ליה אביי: אלא מעתה דכתיב (יחזקאל יד), "פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם", היינו כרוב היינו אדם?! [ולדבריו, שפני הכרוב כפני תינוק, אם כן, פני הכרוב הם כפני אדם, ולמה חילקם הכתוב?! ומתרת הגמרא: לעולם יש לכרוב פני תינוק, אלא ש"פני אדם" הן] אפי רברבי, [פנים גדולות], ונ"פני הכרוב" הם] אפי זוטרא, [פנים קטנות כפני תינוק].

לפי זה אפשר לפרש בדרך רמז הפסוק:
ויזרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים (בראשית ג,כד)

והכתוב במסכת **ברכות** (לב,ב):
ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר (משלי ג,יח) **עץ חיים** היא למחזיקים בה.

ומובא במדרש **תנחומא** (ויגש,ב):
"ויגש אליו יהודה" זה שאמר הכתוב: "בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך" (משלי ו,א). בשעה שבקש הקב"ה ליתן את התורה לישראל, אמר להן: תקבלו תורת. א"ל הן. א"ל: **תנו לי ערב**, שתקיימו אותה.
א"ל: אברהם יצחק ויעקב יהיו ערבים. אמר להן: אבותיכם הן בעצמם צריכים ערבים: אברהם אמר: "במה אדע" (בראשית טו, ח). יצחק אהב את שונאי, דכתיב: "ואת עשו שנאתי" (מלאכי א, ג). יעקב אמר: "נסתרה דרכי" (ישעיה מ, כו). אמרו לו: **בנינו יהיו ערבים שלנו**, מיד קבלן הקדוש ברוך הוא ונתן את התורה לישראל, שנאמר: "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז" (תהלים ח, ג), לפיכך כשישראל מבטלין את התורה הקב"ה פורע מן הערביין, שנאמר: "ותשכח תורת אלקיך אשכח בניך גם אני" (הושע ד, ו). מהו גם אני? אמר הקדוש ברוך הוא: אף אני מצטער עליהם שאני מפסידן, שהן אומרים בכל יום ברוך ה' המבורך לעולם ועד, הוי אם ערבת לרעך. אף יהודה, לפי שהיה ערב של בנימין, לפיכך לא עמד מכל השבטים כנגד יוסף אלא יהודה, שנאמר: "ויגש אליו יהודה":

הכרובים ששומרים על עץ החיים הם התינוקות של בית רבן שערבים על התורה, ואין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן (שבת קיט,ב).

כתוב במסכת **יומא** (נד,א):

אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להן ראו **חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה**.

מסביר רש"י:

הכרובים. **מדובקין זה בזה** ואחוזין ומחבקיין זה את זה כוכר החובק את הנקבה. מעורים. לשון דיבוק כמו (עוקצין פ"ג משנה ח).

מובא בספרי **זוטא** (פיסקא ז ד"ה פט. ובבא):

ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: שומעני כאילו לא ירדה שכינה לארץ מעולם, שנאמר: "מן השמים השמיעך את קולו ליםרך" (דברים ד, לו). "אתם ראינתם כי מן השמים דברתי עמכם" (שמות כ יח). ומה אני מקיים: "ובבוא משה אל אהל מועד"? אלא כמין **סילון של אש** היה יורד מן השמים לבין שני הכרובים

א.מבין שני הכרובים

ועשית כפרת זהב טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה:
ועשית שנים כרבים זהב מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת:
ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת תעשו את הכרבים על שני קצותיו:

והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על הכפרת ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת יהיו פני הכרבים:

ונתת את הכפרת על הארץ מלמעלה ואל הארץ נתן את העדת אשר אתן אליך:

ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל:
(כה, יז-כב)

כותב רש"י הירש (יז-כ):

כפרת. לכל שאר משמעויותיו של שורש "כפר" - זפת, שפה סביב, ישוב קטן, ראש להקת אריות, כפרת עוונות - רעיון יסודי אחד: כיסוי, שמירה, הגנה [עייני פירוש, בראשית ו, יד]. לפי זה, "כפורת" אינה אלא מכסה לשמור ולהגן.

כרבים. מתוך הכפורת יצאו שני כרובים. כרובים אלה לא נוספו אל הכפורת, אלא היו "מקשה", עשויים מחתיכה אחת עם הכפורת, שממנה הם התרוממו "משני קצות הכפרת". ("מקשה" נגזר מ"קשה", הקרוב ל"ישה", שממנו מתקבל "יש", ול"שע", ששניהם מציניים דרגה גבוהה יותר של קיום והווייה. לפי זה, "קשה" מורה על דרגה גבוהה של חוזק מוצקות; ו"מקשה" על עבודת מתכת שנוצרה מגוש אחד על ידי הכאות פטיש, ולא שחוברת יחד מכמה חתיכות.) נמצא שהכפורת עצמה הפכה בשני קצותיה לכרובים.

ראינו שהארון מסמל את קיום תורת ה' על ידי ישראל בעמידה איתנה טהורה **כוהב**, העומדת בפני כל רע; ובגידול מתמיד **במעשים טובים**, כגדילתו של עץ. לקיום זה של התורה, מוסיפה הכפורת את יסוד השמירה, המשמרת. שמירת המצוות וקיומן, "שמירתם ועשייתם", היא כל מה שה' דורש מישראל למען תורתו. פני הכרובים פונים "אל הכפרת" (פסוק כ) (היינו, תשומת הלב הרוחנית נתונה אל הכפורת), ובכנפיהם הם יוצרים מגן "על הכפורת" (היינו, שמירה למעשה על הכפורת). על דרך זה מבינים חז"ל את שמירת התורה בארון, שאותה מסמלת הכפורת, כתפקיד כפול:

א. ריכוז הכוחות השכליים והרוחניים - היינו משנה ותלמוד, **לימוד התורה המתמיד**, כדי לדעת את המצוות ולנצור ידיעה זו בזכרון;

ב. שמירה למעשה על ידי עשיית **סייגים ותקנות**, המשמשים כמשמרת לתורה וכזרזור לישראל לעשות את הטוב והישר (עייני יבמות כא, א; ספרי דברים יא, לב). נמצא שהארון והכפורת מייצגים את מסירות כל כוחות הרוח והמעשה שלנו, לשמירת קיום התורה שניתנה מיד ה'. והכרובים, שנוצרו מקצות הכפורת, מראים את התוצאות ששמירה וקיום אלה מביאים לישראל.

במקראות מצינו שהכרובים ממלאים שני תפקידים שונים: הם משמשים **כשומרים ומגינים**, וכן **כנושאי כבוד ה'**.

[...]

גם כאן מופיעים הכרובים בתפקיד כפול זה של שומרים ונושאים, כפי שמעיד תיאור הכתוב על מצב עמידתם: "יהיו הכרבים פרשי כנפיים למעלה [היינו, כלפי מעלה ולא "מלמעלה"], סככים [מגינים] בכנפיהם על הכפרת, ופניהם איש אל אחיו, אל הכפרת יהיו פני הכרבים" (פסוק כ). תפקיד ההגנה והשמירה נאמר כאן במפורש, הן בציווי שהכנפיים צריכות **ליצור מגן**, והן בציווי שפני הכרובים יהיו מופנים כלפי הכפורת. אך גם תפקידם האחר, נשיאת כבוד ה', נראה שמרומז במילים "פרשי כנפיים למעלה": הכנפיים תהיינה פרושות **כלפי מעלה** כדי לשאת דבר שבא מלמעלה. הכנפיים הפרושות כלפי מעלה, מעל לכפורת הארון, משמשות בשני התפקידים בעת ובעונה אחת: הן שומרות על הכפורת, ונושאות את כבוד ה'.

[...]

עיון עמוק יותר בשתי הדרכים לפירוש השניות של הכרובים, יגלה שהשתיים אחת הן. בשני לוחות הברית נמצאת אותה מערכת יחסים כפולה עצמה, שניתן לראותה

מותרם ונערך עם השלמת מקורות ע"י בנו יונתן יוסף, מתוך שיחתו השבועית של הרב בצרפתי.

לקבלת השיחה ב M או ב WhatsApp : A0583245820@gmail.com או באתרים לדעת ודרשו

ומדבר עמו, משום שנאמר (במדבר ז, פט): "מבין שני הכרובים וידבר אליו".

כדי להבין ענין חיבור הכרובים, ולמה השכינה היתה דווקא יוצאת מבין הכרובים, נביא האגרת הקודש (מיוחס לרמב"ן בענין חיבור האדם אל אשתו):

והנה סוד הידיעה שאני רומז לך הוא סוד היות האדם כלול בסוד חכמה ותבונה ודעת, כי האדם הוא סוד החכמה והאשה סוד התבונה והחבור הטהור הוא סוד הדעת, וזהו סוד איש ואשה בסוד דרכי הקבלה הפנימית. וא"כ ענין החבור הזה ענין עליו גדול כשיהיה כפי הראוי. [והסוד הגדול הזה סוד גדול בכרובים שהיו מעורים זה בזה דמיון זכר ונקבה.

ואילו היה הדבר גנאי לא היה מצוה רבנו של עולם לעשות ככה ולשום אותם במקום היותר קדוש וטהור שבכל הישוב, אלא שהוא על סוד עמוק מאד. ושמור הסוד הזה ואל תגלהו לשום אדם אם כן הוא הגון וראוי לו, כי מכאן נראה סוד עליו החבור הראוי. וזהו סוד בנין שלמה שכתוב (מלכים א ז, לו) כמעט איש ולויות, איש המעורה בלויות שלו, ועל זה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים ט, כא) חרפה שברה לבי ואנושה, אמרו רז"ל (מדרש איכא פתיחתא ט) כשהרגישו עמונים ואמרו ראו אלהיהם של אלו עושה כזו וחירפו וגידפו בענין הכרובים.

ואם תבין סוד הכרובים ממה שנאמר והקול נשמע מביניהם, תדע מה שאמרו רז"ל בשעה שאדם מתחבר עם אשתו בקדושה ובטהרה שכינה שרויה ביניהם. נתחממו שכינה מסתלקת מביניהם וישאר אש ואש. כדגרסינן בסוטה (ז, א) היה דורש ר"ע איש ואשה זכו שכינה ביניהם, לא זכו אש אוכלתם. פי' כשהאדם מתחבר לאשתו בקדושה שכינה ביניהם, תמצא בשם האיש יו"ד ובשם האשה ה' הרי זה שמו של הקב"ה מצוי ביניהם. אבל אם לא נתכוונו לחבור קדושה אלא למלאות תאותם ומתוך התאוה והחמוד נתחממו כאש, יו"ד של שם האיש וה' של שם האשה שהוא י"ה מסתלק מביניהם ונשאר אש ואש. [והבן זה כי בכאן יש כל הסוד].

ועוד כתוב ברבינו בחיי (שמות כה, יח):

ועשית שנים כרובים זהב. ע"ד הפשט הכרובים במקדש ובמשכן מופת ועדות למציאות מלאכים שכשם שנצטוו באמונת מציאות השי"ת והוא עקר הראשון מעיקרי התורה, וכענין שכתוב (שמות כב, א) אבני ה' אלקיך כן נצטוו שנאמין מציאות המלאכים והוא העקר השני לפי שהמלאכים הם המשפיעים כח השכל ומשימים הדבור בפי הנביאים במצות השי"ת שאלמלא כן אין נבואה ואם אין נבואה אין תורה, ומפני זה צוה הכתוב מעשה הכרובים להורות על מציאות המלאכים, ומה שהיו שנים ולא אחד כדי שלא תחשוב שהוא צורת האל-הנעבד. ואם תאמר יש לך להסתפק בשתי רשויות אין זאת שהרי היו פורשים כנפים למעלה מקבלים שפע כח הבא להם מלמעלה, וזהו דעת הרמב"ם ז"ל בענין הכרובים עם קצת לשונו. ומפני שהכרובים לדעתי הם רמוז למציאות המלאכים והמלאכים רבים על כן נוכל לומר לפי זה כי באה מלת כרובים לרמוז על לשון רבים וה' אלקי ישראל עליהם כאמרו (תהילים פב, ב) יושב הכרובים, ואם כן מלת כרובים מורה שני ענינים לשון רבים ולשון נערים מלשון רביא ולשתי משמעויות הללו תהיה הכ"ף נוספת, וטעם התוספת לפי שאות כ"ף מורה על כסא שהרי שם הכסא נתיסד על אות כ"ף לענין נעלם וכן מורה על כבוד, ויתבאר מזה כי המלאכים כסא כבוד לקבל הכבוד כי כן כתיב (יחזקאל י, יט) וכבוד אלקי ישראל עליהם מלמעלה. ועוד נוכל לומר לפי זה כי טעם היות הכרובים עומדים בשליש המשכן וכן בביהמ"ק בשליש הבית כמו שאמרו רז"ל בריש פ"ק דסוכה והוא השליש התחתון, היה זה מפני שהמלאך שלישי של עולם כלומר חלק שלישי מן העולם ולפיכך הונחו בשליש התחתון כדי לבאר שאע"פ שהמלאכים חלק שלישי והעליון הלא הם התחתון אצל העליון הרוכב עליהם מה שאין כן במזוזה שנתונה בשליש העליון לטעם שאכתוב שם בהגיעי שם בעזרת ה' יתברך.

ומה שהזכיר בצווי ועשית שנים כרובים זהב ולא אמר שני בעבור כי שני לשון השויה כמו שני לוחות העדות, שני כבשים, שני השעירים, ולכן הוצרך לומר שנים כי חלוקים הם בענינם זה זכר וזה נקבה, וחזר ואמר מבין שני הכרובים וכן ויעש שני כרובים זהב לרמוז על השויותם בזה ובאחדות.

וע"ד הפשט שנים כרובים זכר ונקבה היו להודיע כמה ישראל חביבין לפני הקב"ה כחבת זכר ונקבה, וכן דרשו רז"ל במסכת יומא פרק אמר להם הממונה אמר רב קטינא בשעה שישאל עולים לרגל היו מגלים להם את הפרוכת ומראים להם הכרובים שהם מעורים זה בזה ואומרים ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר עם נקבה, וכן כתיב (מלכים א ז, לו) כמעט איש ולויות אמר רבה בר שילא כאיש המעורה בלויה שלו.

וצריך שתתבונן במאמרם זה כי היו הכרובים כצורה הזו למשל נמרץ להעיד על הפלגת הדבקות שבין הקב"ה לישראל בלא שום אמצעי, כי הוא יתעלה בוד ינחנו לישראל ואין עמו אל נכר כשאר העו"ג אשר חלק להם שרים של מעלה.

והיה אפשר שהיו הכרובים האחד כצורת אדם גדול והשני כצורת ילד קטן כענין שראה יחזקאל פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם, ודרשו רז"ל היינו כרוב היינו אדם אלא אפי רברבי ואפי זוטרי, ויהיה זה להעיד על אהבתו לישראל כאהבת האב לבנו שהיא אהבה חזקה, אבל רצה לעשות משל בדבקות גופני שאין למעלה ממנו שאי אפשר באמצעי והוא יותר חזק כשהוא מעורים כענין שכתוב (משלי ה, יח) ושמה מאשת נעורייך, וכל זה כדי שנדע ונשכיל שדבקותו יתעלה עמנו דבקות גדול וחזק בלא שום אמצעי, ולפי שדבקותו יתעלה עם שאר העו"ג אינו אלא ע"י אמצעים כשרצה להודיענו בתורה שדבקותו עמנו בלא שום אמצעי אי אפשר להודיענו אלא ע"י משל זה בהכרח.

ב.זכירת עמלק בשבת

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בנצאתכם ממצרים:

אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחרריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים:

והיה בהזיה ה' אלקיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח: (דברים כה, יז-יט)

אחרי שהסברנו מה היה ענין הארון והכרובים, החיבור הפנימי בין הקב"ה לכנסת ישראל, אפשר להבין הקשר לעמלק, שהוא רצה לעקור את החיבור המיוחד הזה, ולהשאיר הקב"ה כביכול בעליונים, ובני אדם (ועם ישראל) בתחתונים.

וכמו שמסביר בתורת מנחם (תשלא):

עמלק בגי' "רם" כיון שטענתו היא "רם על כל גוים ה'" היינו שהקב"ה נמצא למעלה ואילו המטה הוא נמוך מדי בשביל להתעסק עמו. ואף שישראל ראו ניסים אבל זהו רק בשעת הנס, בעת יציאת מצרים וקריאת ים סוף אבל לאחר זה כשנמצאים בדרך ומתחילה ההנהגה בדרכי הטבע אז ישנו העניין ד"אשר קרך", ועד שהיצר הרע פועל שיהודים ישאלו "היש ה' בקרבנו אם אין" (שמות ז, ז), האם יש ה' בדרכי הטבע עצמם.

והנה צריך להבין מדוע תקנו רז"ל את קיום מצות זכירת מעשה עמלק דוקא בשבת.

מובא במדרש תנחומא (כי תצא, ז):

זכור את אשר עשה לך וגו'. כאן כתיב זכור, ובשבת כתיב זכור, שניהם שוין.

מובא בפרקי דר"א (מד):

אמרו לו ישראל, משה רבינו, כתוב אחד אומר זכור את אשר עשה לך עמלק, וכתוב אחר אומר זכור את יום השבת לקדשו, היאך יתקיימו שניהם. אמר להם, לא דומה כוס של קונדיטון לכוס של חומץ. זה כוס וזה כוס. זה זכור לשמור ולקדש את יום השבת, וזה זכור להשמיד ולהכרית את כל זרעו של עמלק, שנ' והיה בהניח ה' וכו' לא תשכח.

וכתוב במסכת שבת (ק"ח, ב):

אמר רבי יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר (שמות טז, כז) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתוב בתריה ויבא עמלק.

ומסביר המהרש"א:

ועד"ז יתיישב שאמרו פ"ב דבכורות רפידיים שרפו ידיהם מד"ת [...] וע"כ דרשו מיניה רפידיים ע"ש שרפו ידיהם מד"ת והיינו שחללו שבת ששקולה כנגד כל התורה ואי לאו חילול שבת לא היה שולט בהם אומה.

וכתוב השפת אמת (שבת זכור, תרמ"ו):

ולבאר הענין אשר קבעו רז"ל זכירה זו בשבת. ויתכן שהוא תיקון על אשר גרם ביאת עמלק ה' על ידי חילול השבת. כמ"ש חז"ל אילו שמרו בני ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה דכתיב יצאו ללקוט כו' ויבוא עמלק. א"כ ע"י השבת יכולין לתקן ולזכות למחות שמו של עמלק.

וכן מוסיף (תרל"ב):

וכתיב והי' בהניח נכלל גם שבת בזה שהוא יום מנוחה והוא התדבקות בשורשו שהוא ענין מנוחת שבת.

מובא בבראשית רבה (יא, ח):

תני רבי שמעון בן יוחאי, אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם לכלן יש בן זוג, ולי אין בן זוג. אמר לה הקדוש ברוך הוא כנסת ישראל היא בן זוגך. וכיון שעמדו ישראל לפני הר סיני אמר להם הקדוש ברוך הוא זכרו הדבר שאמרתי לשבת, כנסת ישראל היא בן זוגך, הינו דבור (שמות כ, ח): זכור את יום השבת לקדשו.

ועמלק כמובן הוא כח הראשית נגד עם ישראל. כנגד "קודש ישראל לה' ראשית תבאתה" (ירמיהו ב, ג) עומד עמלק "ראשית גוים עמלק" (במדבר כד, כ) ועל כן מלחמתו של עמלק היא גם בשבת וממילא גם מחייתו דוקא בשבת.

וכתוב במסכת ברכות (נח, א):

"לך ה' הממלכה" - זו מלחמת עמלק. וכן הוא אומר בה, "כי יד על כס י-ה"

שעל ידי מלחמת ה' בעמלק, יתעלה כסא מלכותו.

והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. (זכריה יד, ט)

שבת שלום !